

TYÖELÄMÄ- JA TASA- ARVOVALIOKUNNAN MIETINTÖ 2/2005 vp

Hallituksen esitys vuosilomalaiksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 16 päivänä marraskuuta 2004 lähettänyt työelämä- ja tasa-arvovaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi hallituksen esityksen vuosilomalaiksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 238/2004 vp).

Lausunto

Eduskunnan päätöksen mukaisesti perustuslakivaliokunta on antanut asiasta lausunnon (PeVL 1/2005 vp), joka on otettu tämän mietinnön liitteeksi.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- lainsäädäntöneuvos Tarja Kröger, työministeriö

- erikoistutkija Mikael Sallinen, Työterveyslaitos
- vastaava lakimies Jorma Rusanen, Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry
- sopimusvastaava, lakimies Heli Ahokas, Toimihenkilökeskusjärjestö STTK ry
- lakimies Minna Helle, Akava ry
- varatuomari, asiamies Mikko Nyyssölä, Teollisuuden ja Työnantajain Keskusliitto TT
- johtaja Rauno Vanhanen, Suomen Yrittäjät ry
- apulaisneuvottelupäällikkö Elina Vartiainen-Hynönen, Kunnallinen työmarkkinalaitos
- työmarkkina-asiamies Erkki Mustonen, Opetusalan Ammattijärjestö OAJ ry
- toiminnanjohtaja Markku J. Kekäläinen, Työttömien Valtakunnallinen Yhteistoimintajärjestö.

Lisäksi kirjallisen lausunnon on antanut Työttömyyskassojen Yhteisjärjestö.

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan annettavaksi uusi vuosilomalaki. Lisäksi eräisiin muihin lakeihin ehdotetaan tehtäviksi uudesta vuosilomalaista johtuvat muutokset.

Uutta vuosilomalakia sovellettaisiin sekä työsuhteessa että virkasuhteessa tehtävään työhön. Loman pituus määräytyisi samojen periaatteiden mukaan kuin voimassa olevassa vuosilomalaissa. Lomaa ansaittaisiin joko kaksi tai kaksi ja puoli arkipäivää kultakin täydeltä lomanmääräy-

tymiskuukaudelta. Työntekijät olisivat edelleen joko 14 päivän tai 35 tunnin ansaintasäännön piirissä. Loman ansaintasäännöt yhtenäistettäisiin niin, että lomaa kerryttävä aika määräytyisi kummankin säännön piirissä lähtökohtaisesti samalla tavalla ja työssäolon veroista aikaa koskevia säännöksiä sovellettaisiin sellaisinaan myös 35 tunnin säännön piirissä oleviin.

Loman ansaintasääntöjen ulkopuolelle jääville työntekijöille turvattaisiin oikeus saada

vapaata kaksi arkipäivää kultakin kalenterikaudelta, jonka aikana he ovat olleet työsuhteessa. Vapaan ajalta työntekijälle maksettaisiin lomakorvaus. Näitä säännöksiä sovellettaisiin myös kotityöntekijöihin sekä työnantajan perheenjäseniin silloin, kun työnantajan palveluksessa ei ole muita työntekijöitä. Oikeus vapaan pitämiseen olisi myös työntekijällä, joka on tehnyt työtä samalle työnantajalle toistuvien määräraikaisten työsopimusten perusteella.

Työntekijällä olisi oikeus saada vuosiloman ajalta vähintään säännönmukainen tai keskimääräinen palkkansa. Viikko- tai kuukausipalkalla työskentelevät työntekijät saisivat siis normaalin palkkansa myös vuosiloman ajalta. Lomapalkkaan lisätään muutoin kuin tilapäisten olosuhteiden perusteella määräytyvät muut palkkaerät.

Niin sanotun 14 päivän ansaintasäännön pii-riin kuuluvan tunti- tai suorituspalkalla työtä tekevän työntekijän lomapalkka määräytyisi edelleen keskipäiväpalkan ja lomapäivien lukumäärän mukaan määräytyvien kertoimien perusteella. Sopimuksen mukaan alle 14 päivänä kuukaudessa tunti- tai suorituspalkalla työtä tekevien työntekijöiden lomapalkka olisi joko 9 tai 11,5 prosenttia lomanmääräytymisvuoden palkoista, joihin olisi laskennallisesti lisätty saamatta jäänyt palkka sellaiselta poissaoloajalta, joka on johtunut vanhemmuuteen liittyvistä syistä, sairaudesta tai tapaturmasta, lääkinnalli-

sestä kuntoutuksesta, viranomaisen määräämistä karanteenista tai lomauttamisesta.

Työsuhteen päättyessä työntekijälle maksettaisiin lomakorvaus saamatta jääneen loman osalta noudattaen lomapalkan määräytymistä koskevia sääntöjä.

Lomapalkka maksettaisiin ennen loman alkamista. Lomapalkka enintään kuudelta lomapäivältä saataisiin kuitenkin maksaa tavanomaisena palkanmaksupäivänä.

Työnantaja saisi edelleen määrätä loman ajankohdan. Vuosilomasta 24 arkipäivää olisi sijoitettava lomakaudelle, ja sen ylittävä osa olisi annettava seuraavan lomakauden alkuun mennessä. Laissa lisättäisiin mahdollisuuksia sopia loman sijoittamisesta. Vuosilomasta 12 arkipäivää ylittävä osa voitaisiin sopia pidettäväksi vielä seuraavana lomakautena. Mahdollisuuksia loman säästämiseen lisättäisiin niin, että työnantaja ja työntekijä voisivat sopia 18 arkipäivää ylittävän loman osan pitämisestä myöhemmin säästövapaana. Työntekijällä olisi edelleen oikeus säästää 24 arkipäivää ylittävä loman osa.

Työntekijän aloitteesta voitaisiin sopia, että 24 arkipäivää ylittävä loman osa voidaan pitää lyhennettynä työaikana. Sopimus olisi tehtävä kirjallisesti.

Laissa laajennettaisiin mahdollisuuksia poiketa valtakunnallisilla työehtosopimuksilla lain muutoin pakottavista säännöksistä.

Ehdotetut lait ovat tarkoitettut tulemaan voimaan 1 päivänä huhtikuuta 2005.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Yleisperustelut

Vuosiloman merkitys

Valiokunta korostaa vuosiloman merkitystä levon, työstä palautumisen, virkistuksen sekä työn ja muun elämän välisen tasapainon kannalta. Tarve työkuormituksesta palautumiseen sekä työn ja muun elämän välisen tasapainon parantamiseen on viime vuosina lisääntynyt. Tutkimusten mukaan jonkinasteisesta työuupumuksesta

kärsii joka neljäs työssä käyvä ja noin 40 % kokee työnsä henkisesti rasittavaksi. Unettomuudesta kärsii yhä useampi työssä käyvä. Työn ja perhe- sekä muun sosiaalisen elämän yhteensovittaminen on hankaloitunut työaikojen muututtua epäsäännöllisemmiksi ja ylitöiden tekemisen yleistyttyä. Myös vuorotyö ja muut päivätyöstä poikkeavat työaikajärjestelyt ovat viime vuosikymmeninä selvästi lisääntyneet.

Loman aikana työntekijällä on mahdollisuus palautua pidemmän työjakson aiheuttamasta

kuormituksesta. Lomalla on myös mahdollista edistää tasapainoa työn ja muun elämän välillä, esimerkiksi olemalla yhdessä perheen tai sukulaisten ja ystävien kanssa taikka omistautumalla harrastuksille, joihin työn ohessa ei riitä aikaa. Jotta loma voisi antaa kunnollisen katkon työhön ja palvella työkuormituksesta palautumista, on tärkeää, että se pidetään riittävän pitkissä yhtämittaisissa jaksoissa.

Työntekijän ikääntyessä palautumisen tarve kasvaa. Riittävien edellytysten luominen työkuormituksesta palautumiseen, lepoon ja virkistykseen onkin keskeinen keino pyrittäessä huolehtimaan työntekijöiden työkyvyn säilymisestä niin, että hallituksen tavoite vanhuuseläkeiän nostamisesta voidaan saavuttaa.

Hallituksen esityksellä lisätään entisestään mahdollisuuksia säästää vuosilomaa. Työterveyslaitos on kiinnittänyt valiokunnan huomiota siihen, että lakiehdotus ei sisällä mitään takarajaa, johon mennessä säästetyt lomat tulisi pitää. Loman tarkoitus ei enää toteudu suunnitellulla tavalla, jos työntekijä säästää 18 lomapäivän ylittävän loman osan myöhemmin pidettäväksi kohtuuttoman pitkän aikaa, esimerkiksi 10 vuoden ajan. Tällöin lomien säästäminen ja siitä johtuva riittämätön palautuminen työstä voi johtaa sairasteluun ja jopa ennenaikaiseen eläköitymiseen. Valiokunta pitää tärkeänä, että hallitus yhdessä työmarkkinajärjestöjen kanssa seuraa lain vaikutuksia ja ryhtyy toimenpiteisiin, jos pelättyjä ongelmia ilmenee.

Vuosilomalain uudistus

Perustuslakivaliokunta on lausunnossaan katsonut, että ehdotus uudeksi vuosilomalaiksi on paikoin vaikeaselkoinen ja sen asiasisältö on vaikeasti hallittavissa. Perustuslakivaliokunta korostaa, että vuosilomalaki on keskeinen työelämää ja työntekijöiden hyvinvointia koskeva laki, joka jokaisen työntekijän, virkamiehen ja työnantajan tulisi voida ymmärtää. Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta yhtyy näihin perustuslakivaliokunnan näkemyksiin ja pitää valitettavana, että vuosilomalain uudistamisessa ei päästy yhtenäisiin ja selkeisiin lomanansainta- ja loma-

palkkamalleihin. Uudistettukin vuosilomalaki on varsin monimutkainen, ja siitä on niin työntekijöiden kuin työnantajienkin vaikea hahmottaa, mitä säännöstä missäkin tilanteessa tulisi noudattaa.

Lain uudistuksen keskeinen tavoite oli eri työntekomuodoissa työskentelevien työntekijöiden vuosilomaetuuksien tasa-arvoistaminen. Lakiehdotus merkitseekin parannusta osa- ja määräaikaisten työntekijöiden vuosilomaetuuksiin. Vuosilomapalkkojen osalta ehdotus kuitenkin säilyttää erot viikko- ja kuukausipalkkaisten ja tunti- ja suorituspalkkaisten välillä. Suuri osa hankalista ja monimutkaisista säännöksistä johtuikin juuri näiden erojen säilyttämisestä.

Valiokunta pitää tärkeänä, että hallitus yhdessä työmarkkinajärjestöjen kanssa jatkaa ponnisteluja kaikkia työntekijäryhmiä tasapuolisesti kohtelevan, yksinkertaisen ja selkeän vuosilomalain aikaansaamiseksi.

Samalla valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että ehdotettua vuosilomalakia sovellettaisiin vain työ- ja virkasuhteisiin. Vuosilomalain soveltamisalan ulkopuolelle jäisivät edelleen muun muassa työhallinnon järjestämä työharjoittelu, työelämävalmennus ja työkokeilu. Näiden toimintojen piiriin kuuluville ei siten kerry oikeutta vuosilomaan eikä vuosilomapalkkaan, vaikka työtä tehtäisiin 40 tuntia viikossa. Koska tällainen työjakso voi pisimmillään olla jopa 18 kuukauden pituinen, valiokunta pitää tarpeellisena sen selvittämistä, millä tavoin mainittujen julkisesta työvoimapalvelusta annetussa laissa tarkoitettujen työnteon muotojen piiriin kuuluville voidaan turvata oikeus riittävään yhtäjaksoiseen vapaaseen ja vapaan ajalta maksettaviin etuuksiin.

Lomakorvauksen jaksotus työttömyysturvasa

Työttömyysturvalain mukaan työsuhteen päättyessä maksettu lomakorvaus estää työttömyysturvaetuuden myöntämisen ajalta, jolle etuus jaksotetaan työsuhteen päättymisestä lukien henkilön viimeisimmästä työsuhteesta saaman palkan perusteella.

Tämä voi käytännössä johtaa tilanteisiin, joissa muutamien lomapäivien lomakorvaus aiheuttaa selvästi pitemmän ajan työttömyysturvan menetyksen. Tätä ei valiokunnan käsityksen mukaan voida pitää vuosilomalain hengen ja tarkoituksen mukaisena. Valiokunta pitää tärkeänä, että hallitus yhdessä työmarkkinajärjestöjen kanssa ryhtyy välittömästi selvittämään mahdollisuuksia muuttaa työttömyysturvalakia siten, että lomakorvauksen jaksotus poistetaan ja työttömyysturvaa maksettaessa huomioon otetaan vain ne vuosilomalain mukaisesti ansaitut lomapäivät, joilta työntekijä saa lomakorvausta.

Yksityiskohtaiset perustelut

1. Vuosilomalaki

1 §. Soveltamisala. Lakiehdotuksen mukaan lakia sovellettaisiin sekä työsuhteessa että virkasuhteessa tehtävään työhön. Virkasuhteisia ovat valtion virkamiehet, kunnan ja kuntayhtymän viranhaltijat ja kirkon viranhaltijat. Lakiehdotuksen mukaan myös muut virkasuhteessa työtä tekevät kuuluvat lain piiriin, ellei muualla toisin säädetä. Perustuslakivaliokunta on lausunnossaan korostanut, että virkamiesten vuosiloma oikeuksia ei voida jättää pelkästään virkaehtosopimusten varaan.

Lakiehdotuksen lähtökohtana on, että myös eduskunnan virkamiehet kuuluvat lain piiriin, ellei eduskunnan virkamiesten vuosiloma oikeuksista muualla muuta säädetä. Valiokunta katsoo, että lakiehdotusta on syytä soveltaa myös eduskunnan virkamiehiin, ja ehdottaa tähän liittyviä lisäyksiä lakiehdotuksen 30 ja 33 §:n säännöksiin.

Perustuslakivaliokunnan lausunnossa on tuotu esille, että Kansaneläkelaitoksen virkamiesten asema on epäselvä. Saadun selvityksen mukaan Kansaneläkelaitoksen toimihenkilöt ovat työsuhteisia ja heidän työsuhteissaan sovelletaan työsopimuslakia ja muita työoikeudellisia lakeja, kuten vuosilomalakia. Kansaneläkelaitos on solminut toimihenkilöiden työehtoista työehtosopimuksen. Jotta Kansaneläkelaitos voisi solmia vuosilomia koskevan työehtosopi-

muksen, valiokunta ehdottaa tätä tarkoittavaa lisäystä 30 §:n 3 momenttiin.

Pykälän 3 momentista ehdotetaan virheellisenä poistettavaksi viittaus 14 §:n 3 momenttiin. Momenttiin ehdotetaan lisättäväksi viittaus uuteen 10 §:n 4 momenttiin, johon valiokunta ehdottaa otettavaksi säännökset sopimuksen mukaan vain vähän työtä tekevän kuukausipalkkaisen työntekijän lomapalkan määräytymisestä.

Perustuslakivaliokunta on lausunnossaan kiinnittänyt huomiota siihen, että Ahvenanmaan maakunnassa vuosilomalain soveltamispiiriin kuuluvat työsuhteisten lisäksi kirkon viranhaltijat. Saadun selvityksen mukaan Ahvenanmaalla työskenteleviin seurakuntien viranhaltijoihin sovelletaan kirkon virkaehtosopimuksia ja niissä olevia vuosilomaa koskevia määräyksiä samalla tavoin kuin manner-Suomessa. Kirkon viranhaltijoiden osalta ei siten tältä osin näytä olevan tarvetta muutokseen.

7 §. Työssäolon veroinen aika. Työssäolopäivien veroisten päivien luetteloa on uudessa vuosilomalaissa pyritty lyhentämään jättämällä luettelosta pois ne päivät, joiden osalta on pidetty selvänä, että ne luetaan työssäolopäivien veroisiksi silloin, kun ne olisivat muutoin olleet työpäiviä. Tällaisia päiviä ovat esimerkiksi matkustuspäivät ja sellaiset lakimääräistä pidemmän vuosiloman päivät, joka perustuvat työnantajan ja työntekijän väliseen sopimukseen. Jotta säännösten tulkinnasta ei syntyisi ongelmia, valiokunta toteaa, että kyseiset päivät kuuluvat työssäolopäivien veroisten päivien joukkoon.

10 §. Viikko- ja kuukausipalkkaan perustuva vuosilomapalkka. Saamansa selvityksen perusteella valiokunta ehdottaa 10 §:ään lisättäväksi uuden 4 momentin.

Lakiehdotuksen mukaan 35 tunnin ansaintasäännön piiriin kuuluvan kuukausipalkkaisen työntekijän vuosilomapalkka jäisi voimassa olevaa lakia heikommaksi niissä tilanteissa, joissa hän sopimuksen mukaan tekee vain osan kuukausista vähintään 35 tuntia ja loput kuukaudet alle 35 tuntia. Voimassa olevan vuosilomalain

9 §:n mukaan tällaisen työntekijän vuosilomapalkka lasketaan prosenttiperusteisesti.

Jotta uudessa laissa ei heikennettäisi edellä tarkoitetun työntekijän vuosilomapalkkaoikeutta ja jotta tällaisessa tilanteessa olevat työntekijät — heidän palkkausmuodostaan riippumatta — olisivat samanlaisessa asemassa, valiokunta ehdottaa, että pykälän 4 momentiksi lisätään säännös, jonka mukaan työntekijän lomapalkka lasketaan tällaisissa tilanteissa prosenttiperusteisesti siten kuin 12 §:ssä säädetään.

14 §. Lomapalkan laskentasäännön määräytyminen. Pykälän otsikko ehdotetaan muutettavaksi paremmin pykälän sisältöä vastaavaksi.

21 §. Vuosiloman jakamisesta ja ajankohdasta sopiminen työsuhteen kestäessä. Pykälän 3 momentin mukaan työsuhteen päättyessä työnantaja ja työntekijä voivat sopia ansaittujen vuosilomien pitämisestä ennen työsuhteen päättymistä. Valiokunnan käsityksen mukaan säännöksiä tulee tulkita niin, että ennen työsuhteen päättymistä loma voidaan pitää myös 12 päivää lyhyemmässä osassa, jos lomaa ei ole kertynyt enempää. Tätä tulkintaa tukee molempien säännösten tarkoitus turvata työntekijälle mahdollisuus lepoon ja virkistykseen.

Säännös parantaa lyhytaikaisissa työsuhteissa työskentelevien mahdollisuuksia saada lomaa edellyttäen, että työnantaja suostuu loman pitämiseen. Myös yhdistelmätuella tai työllistämistuella työskentelevien mahdollisuudet pitää ansaitsemansa lomapäivät työsuhteen kuluessa paranevat. Samalla valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että myönnettäessä yhdistelmätukea kolmannen sektorin työnantajille tulisi määrärahan mitoituksessa ottaa huomioon myös vuosilomalain mukaisista velvoitteista aiheutuvat kustannukset. Näillä työnantajilla ei yleensä ole käytettävissään muita varoja, joista nämä velvoitteet voitaisiin hoitaa.

Pykälän 4 momentin mukaan ns. viidennen vuosilomaviikon voisi pitää osapäivinä, jos siitä työntekijän aloitteesta sovitaan työnantajan kanssa. Hallituksen esityksen perusteluissa

todetaan, että sovittaessa loman pitämisestä tulee ottaa huomioon vuosiloman työajasuojellinen tarkoitus, ja korostetaan, että pääsääntönä tulee edelleen olla kokonaisina päivinä pidettävä vuosiloma. Valiokunta yhtyy perusteluissa ilmaistuun näkemykseen vuosiloman tarkoituksesta ja kokonaisina päivinä pidettävän loman merkityksestä levon, työstä palautumisen ja virkistymisen kannalta.

Useat työntekijät käyttävät viidennen lomaviikkonsa hiihtoloma-aikaan, jolloin loma palvelee paitsi lepona ja työnteon katkaisuna myös perheen yhteisenä aikana. Valiokunta pitää tärkeänä, että viidennen lomaviikon luonne yhtäjaksoisena lomana säilyy eikä sitä ilman työntekijän nimenomaista toivetta ryhdytä pilkkomaan pieniin palasiin.

Jotta vuosiloman tarkoitus tulee otetuksi asianmukaisella tavalla huomioon myös sovittaessa vuosiloman osan pitämisestä lyhennettynä työaikana, valiokunta korostaa, että vuosilomaa ei pitäisi sopia pidettäväksi kuinka lyhyinä jaksoina tahansa. Työ- ja perhe-elämän yhteensovittamisesta johtuvat työajan lyhennystarpeet tulee pyrkiä hoitamaan muin keinoin, esimerkiksi osittaista hoitovapaata, työaikapankkia tai joustavaa työaikaa käyttämällä. Valiokunta edellyttää, että hallitus yhdessä työmarkkinajärjestöjen kanssa seuraa, millaisia sopimuksia vuosiloman osan pitämisestä lyhennettynä työaikana käytännössä tehdään ja miten niissä toteutuu yhtäältä työntekijän aloiteoikeus ja toisaalta vuosiloman pitäminen sellaisissa osissa, että niillä voidaan katsoa olevan merkitystä vuosiloman työsuojellisuuden tarkoituksen kannalta, sekä antaa asiasta selvityksen valiokunnalle vuoden 2008 loppuun mennessä (*Valiokunnan lausumaehdotus*).

26 §. Työkyvyttömyyden vuoksi siirretyn vuosiloman ajankohta. Valiokunta ehdottaa pykälän sanamuotoa täsmennettäväksi. Jos lomaa ei työkyvyttömyyden jatkumisen vuoksi voida antaa säännöksessä tarkoitettuna aikana, saamatta jäänyt loma tulee korvata maksamalla lomakorvaus.

29 §. *Vuosilomakirjanpito.* Pykälän 3 momenttiin ehdotetaan tehtäväksi pykälänumeroinnin muuttumisesta johtuva korjaus.

30 §. *Poikkeaminen työehtosopimuksella.* Pykälässä säädetään valtakunnallisella työ- ja virkaehtosopimuksella sovittavien asioiden piiristä. Työlainsäädännössä noudatettujen yleisten periaatteiden mukaan on selvää, että työ- ja virkaehtosopimuksella voidaan aina sopia työntekijän kannalta lakia paremmista eduista. Sen sijaan oikeus työ- ja virkaehtosopimuksiin poiketa työntekijän haitaksi laissa muutoin pakottavaksi säädetystä normista vaatii oman säännöksensä. Tällaisia säännöksiä on tämän pykälän ohella myös valiokunnan ehdottamassa uudessa 33 §:ssä, johon ehdotetaan siirrettäväksi valtion virkamiesten pitkiä lomaoikeuksia koskevat säännökset 38 §:n 3 ja 4 momentista.

Pykälän 1 momentin mukaan työ- ja virkaehtosopimuksella voitaisiin sopia laista poiketen myös vuosiloman jakamisesta. Suomea sitovaan ILO:n yleissopimukseen viitaten perustuslakivaliokunta on lausunnossaan kehottanut työelämä- ja tasa-arvovaliokuntaa harkitsemaan, tulisiko säännöstä tarkentaa siten, että mahdollisuus sopia toisin vuosiloman jakamisesta koskee pääsäännön mukaan vain 12 arkipäivää ylittävää loman osaa. Saadun selvityksen mukaan tarkoituksena ei ole ollut, että työntekijän ja virkamiheen oikeutta vähintään 12 arkipäivän pituiseen yhdenjaksoiseen lomaan voitaisiin loman jakamista koskevien säännösten perusteella kaventaa. Valiokunta ehdottaa 1 momenttia täsmennettäväksi siten, että siihen lisätään säännös loman jakamista koskevan sopimisoikeuden rajoista.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin sopijakelpoisista työnantajapuolen edustajista. Sopijakelpoisia ovat työnantajien valtakunnallisten yhdistysten ohella valtion neuvotteluviranomainen tai muu valtion sopimusviranomainen, kunnallinen työmarkkinalaitos, evankelis-luterilaisen kirkon sopimusvaltuuskunta, ortodoksinen kirkkokunta, Suomen Pankki sekä Ahvenanmaan maakunnan hallitus ja Ahvenanmaan maakunnan kunnallinen sopimusvaltuuskunta.

Pykälän 3 momentin mukaan sopijakelpoisia olisivat Ahvenanmaan maakunnan hallitus ja Ahvenanmaan maakunnan kunnallinen sopimusvaltuuskunta. Valiokunta toteaa, että vastaavasti pykälän 1 momentin mukaisina sopijakelpoisina osapuolina pidetään työntekijäpuolelta maakunnan työntekijäyhdistyksiä.

Eduskunnan virkamiehistä annetun lain (1197/2003) 10 luvussa on säädetty palvelussuhteen ehtoja koskevien virkaehtosopimusten sopijaosapuolista ja neuvotteluissa noudatettavista menettelyistä. Eduskunnan virkamiehistä annetun lain 46 §:n 1 momentin mukaan neuvottelu- ja sopijaosapuolia ovat kansliatoimikunta ja sellaiset virkamiesyhdistykset, joiden varsinaisiin tarkoituksiin kuuluu eduskunnan virkamiesten etujen valvominen virkasuhteissa. Suomen Pankin virkamiehistä annetun lain (1166/1998) 42 §:n 1 momentin mukaan neuvottelu- ja sopimusosapuolia ovat Suomen Pankki sekä virkamiesten puolesta sellainen virkamiesyhdistys, jonka varsinaisiin tarkoituksiin kuuluu virkamiesten etujen valvominen virkasuhteissa. Kansaneläkelaitoksesta annetun lain (731/2001) 11 §:n 2 momentissa säädetään, että työsuhteen ehdoista sovitaan Kansaneläkelaitoksen ja toimihenkilöitä edustavien yhdistysten välisellä työehtosopimuksella. Näin ollen valiokunta ehdottaa 3 momentin luetteloa täydennettäväksi lisäämällä siihen säännöksen, jonka mukaan vuosilomia koskevan työ- ja virkaehtosopimuksen saavat tehdä eduskunnan osalta eduskunnan virkamiehistä annetun lain 46 §:n 1 momentissa, Suomen Pankin osalta Suomen Pankin virkamiehistä annetun lain 42 §:n 1 momentissa ja Kansaneläkelaitoksen osalta Kansaneläkelaitoksesta annetun lain 11 §:n 2 momentissa tarkoitettut osapuolet.

33 §. *Valtion virkamiesten pidempi vuosiloma.* Perustuslakivaliokunnan lausunnossa on pidetty valtion virkamiesten vuosilomia koskevien säännösten sijoituspaikkaa 38 §:ssä epäonnistuneena ja katsottu, että työelämä- ja tasa-arvovaliokunnan tulee harkita näiden säännösten siirtämistä omina pykälinään esimerkiksi 6 lukuun. Valiokunta ehdottaa kyseisten säännösten otta-

mista uuteen 33 §:ään, jolloin 33—39 § siirtyy 34—40 §:ksi.

Perustuslakivaliokunnan lausunnossa on kiinnitetty huomiota myös eduskunnan virkamiesten asemaan. Viitaten perustuslakivaliokunnan lausunnossa esitettyyn ja ottaen huomioon, että eduskunnan virkamiesten vuosilomat määräytyvät valtion virkamiehiä koskevien periaatteiden mukaisesti, valiokunta ehdottaa säännöstä muutettavaksi siten, että siinä viitataan valtion virkamieslain ohella myös eduskunnan virkamiehistä annettuun lakiin.

Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan otettavaksi hallituksen esityksen 38 §:n 4 momenttia vastaava säännös. Viitaten perustuslakivaliokunnan lausunnossa esitettyyn tarpeeseen selventää lainsäätäjän tarkoitusta valiokunta ehdottaa, että säännöstä täsmennetään siten, että siitä aiempaa selvemmin ilmenee, että virkaehtosopimuksella voidaan sopia myös virkamiesten vuosilomaoikeuksia huonontaen. Vuosilomaoikeuksista ei kuitenkaan voida sopia siten, että lomaoikeus ei enää täytä lakiehdotuksen 5 §:ssä säädettyjä minimisäännöksiä.

38 (37) §. *Rangaistussäännökset.* Pykälän 1 momentin 3 kohtaan ehdotetaan tehtäväksi pykälänumeroinnin muuttumisesta johtuva korjaus.

39 (38) §. *Voimaantulo.* Viitaten edellä 33 §:n perusteluissa esitettyyn valiokunta ehdottaa pykälän 3 ja 4 momentin säännökset poistettaviksi ja niitä vastaavat säännökset siirrettäviksi uuteen 33 §:ään.

40 (39) §. *Siirtymäsäännökset.* Saamansa selvityksen perusteella valiokunta ehdottaa pykälää täsmennettäväksi lisäämällä siihen säännös, jonka mukaan vanhan vuosilomalain mukaan ansaittujen vuosilomien ajalta maksettavaan vuosilomapalkkaan ja -korvaukseen sovellettaisiin lomaa ansaittaessa voimassa olleita vuosilomalain säännöksiä. Sen sijaan 31.3.2005 mennessä ansaittujen vuosilomien antamisessa voitaisiin soveltaa loman antamisajankohtana voi-

massa olevan vuosilomalain eli uuden vuosilomalain säännöksiä.

2. Laki lähetetyistä työntekijöistä annetun lain muuttamisesta

Lakiehdotuksen 7 §:ään ehdotetaan tehtäväksi vuosilomalain pykälänumeroinnin muuttumisesta johtuva korjaus.

5. Laki sairausvakuutuslain 14 luvun 2 §:n muuttamisesta

Hallituksen esityksessä on ehdotettu vanhempainpäiväraha-ajalta suoritettavien vuosilomakustannusten korvaamisesta työnantajalle annetun lain 3 §:n muuttamista siten, että säännöksessä viitattaisiin uuteen vuosilomalakiin. Hallituksen esityksen antamisen jälkeen mainittu laki on kumottu ja vastaava säännös on lisätty 1.1.2005 voimaan tulleeseen sairausvakuutuslakiin. Tämän vuoksi valiokunta ehdottaa, että 4. lakiehdotus hylättäisiin ja sen sijasta hyväksyttäisiin laki sairausvakuutuslain 14 luvun 2 §:n muuttamisesta. Sairausvakuutuslain 14 luvun 2 §:ssä oleva viittaus vuosilomalakiin muutettaisiin koskemaan nyt hyväksyttävää uutta vuosilomalakia.

Päätösehdotus

Edellä esitetyn perusteella työelämä- ja tasa-arvovaliokunta ehdottaa,

että 3. lakiehdotus hyväksytään muuttamattomana,

että 4. lakiehdotus hylätään,

että 1. ja 2. lakiehdotus hyväksytään muutettuina (Valiokunnan muutosehdotukset),

että hyväksytään uusi 5. lakiehdotus (Valiokunnan uusi lakiehdotus), ja

että hyväksytään yksi lausuma (Valiokunnan lausumaehdotus).

*Valiokunnan muutosehdotukset***1.****Vuosilomalaki**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 luku Yleiset säännökset 1 §	<i>niin vähäinen, että tästä syystä vain osa kalenterikuukausista on täysiä lomanmääräytymiskauksia, hänen lomapalkkansa lasketaan 12 §:n mukaan. (Uusi)</i>
<i>Soveltamisala</i> (1 ja 2 mom. kuten HE) Mitä 6 §:n 2 momentissa, 8 §:n 2 momentissa, 10 §:n 3 ja 4 momentissa <i>sekä</i> 11 §:n 1 ja 3 momentissa (<i>poist.</i>) säädetään työsopimuksesta, sovelletaan myös järjestelyyn, jolla on määrätty virkamiehen ja viranhaltijan työajasta.	11—13 § (Kuten HE) 14 § Lomapalkan laskentasäännön määräytyminen (1—3 mom. kuten HE)
2—4 § (Kuten HE)	15 § (Kuten HE)
2 luku Vuosiloman pituus 5—8 § (Kuten HE)	4 luku Lomakorvaus 16—19 § (Kuten HE)
3 luku Vuosilomapalkka 9 § (Kuten HE)	5 luku Vuosiloman antaminen 20—25 § (Kuten HE)
10 § <i>Viikko- tai kuukausipalkkaan perustuva vuosilomapalkka</i> (1—3 mom. kuten HE) <i>Jos edellä 6 §:n 2 momentissa tarkoitetun työntekijän sopimuksen mukainen työaika on</i>	26 § <i>Työkyvyttömyyden vuoksi siirretyn vuosiloman ajankohta</i> Edellä 25 §:ssä säädetyllä perusteella siirretty kesäloma on annettava lomakaudella ja talviloma ennen seuraavan lomakauden alkua. Jos

loman antaminen tällä tavalla ei ole mahdollista, siirretty kesäloma voidaan antaa lomakauden jälkeen saman kalenterivuoden aikana ja talviloma seuraavan kalenterivuoden loppuun mennessä. Jos loman antaminen ei työkyvyttömyyden jatkumisen vuoksi ole edellä tarkoitetuin tavoinkaan mahdollista, saamatta jäänyt loma korvataan 17 §:ssä tarkoitettulla lomakorvauksella.

(2 mom kuten HE)

27 §
(Kuten HE)

6 luku

Erinäiset säännökset

28 §
(Kuten HE)

29 §

Vuosilomakirjanpito

(1 ja 2 mom. kuten HE)

Vuosilomakirjanpito on säilytettävä vähintään 34 §:ssä säädetyn kanneajan päättymiseen.

30 §

Poikkeaminen työehtosopimuksella

Työnantajien ja työntekijöiden valtakunnallisilla yhdistyksillä on oikeus sopia toisin lomakaudesta, vuosilomapalkan ja lomakorvauksen laskemisesta ja maksamisesta, *(poist.)* talviloman sijoittamisesta muuhun keskenään sopimaansa työajan lyhennykseen, säästövapaasta sekä siitä, mitä 8 §:n 2 momentissa säädetään. Näiden yhdistysten välisellä työehtosopimuksella saadaan lisäksi sopia 12 arkipäivää ylittävän vuosiloman jakamisesta pidettäväksi yhdessä tai useammassa jaksossa sekä 7 §:ssä säädetystä työssäolon veroisesta ajasta siten, että sovittu järjestely turvaa työntekijöille tässä laissa säädettyjä vastaavan pituiset vuosilomat. Siitä, mitä 7 §:n 2 momentin 1 kohdassa säädetään, ei kui-

tenkaan saa sopimuksin poiketa. Lisäksi valtakunnallisella virkaehtosopimuksella saadaan sopia virkamiehen tai viranhaltijan vuosiloman siirtämisessä ja keskeyttämisessä noudatettavasta ilmoitusajasta ja loman keskeyttämisen perusteista tilanteissa, joissa siirtäminen tai keskeyttäminen on julkisen vallan käyttöön liittyvistä painavista syistä tarpeen taikka välttämätöntä julkisyhteisön laissa säädettyjen terveyteen tai turvallisuuteen liittyvien tehtävien hoitamiseksi.

(2 mom. kuten HE)

Mitä tässä pykälässä säädetään työnantajien valtakunnallisesta yhdistyksestä, sovelletaan vastaavasti valtion neuvotteluviranomaiseen tai muuhun valtion sopimusviranomaiseen, kunnalliseen työmarkkinalaitokseen, evankelis-luterilaisen kirkon sopimusvaltuuskuntaan ja ortodoksisen kirkkokuntaan *(poist.)* sekä Ahvenanmaan maakunnan hallitukseen ja Ahvenanmaan maakunnan kunnalliseen sopimusvaltuuskuntaan. Tässä pykälässä tarkoitetun työ- ja virkaehtosopimuksen saavat tehdä eduskunnan osalta eduskunnan virkamiehistä annetun lain (1197/2003) 46 §:n 1 momentissa, Suomen Pankin osalta Suomen Pankin virkamiehistä annetun lain (1166/1998) 42 §:n 1 momentissa ja Kansaneläkelaitoksen osalta Kansaneläkelaitoksesta annetun lain (731/2001) 11 §:n 2 momentissa tarkoitetut osapuolet.

31 ja 32 §
(Kuten HE)

33 § (Uusi)

Valtion virkamiesten pidempi vuosiloma

Sen ohella mitä tässä laissa säädetään vuosilomasta, valtion virkamieslaissa (750/1994) ja eduskunnan virkamiehistä annetussa laissa tarkoitetussa virkasuhteessa sovelletaan seuraavaa:

(1 ja 2 kohta kuten HE:n 38 §:n 3 momentin 1 ja 2 kohta)

Siitä, mitä 1 momentissa säädetään, saadaan sopia toisin 30 §:ssä säädetyllä tavalla.

34—37 §
(Kuten HE:n 33—36 §)

38 (37) §

Rangaistussäännökset

Työnantaja tai tämän edustaja, joka tahallaan tai huolimattomuudesta

(1 ja 2 kohta kuten HE)

3) laiminlyö 35 §:ssä säädetyn lain ja sopimusten nähtävänäpitoa koskevan velvollisuutensa,

on tuomittava vuosilomarikkomuksesta sakoon. Vastuu työnantajan ja tämän edustajan välillä määräytyy rikoslain (39/1889) 47 luvun 7 §:ssä säädettyjen perusteiden mukaan.

(2 mom. kuten HE)

7 luku

Voimaantulo ja siirtymäsäännökset

39 (38) §

Voimaantulo

(1 ja 2 mom. kuten HE)

(3 ja 4 mom. *poist.*)

(3 mom. kuten HE:n 5 mom.)

40 (39) §

Siirtymäsäännökset

(1 mom. kuten HE)

Ennen tämän lain voimaantuloa ansaittujen vuosilomien ajalta maksettavaan vuosilomapalkkaan ja vuosilomakorvaukseen sovelletaan ansainta-aikana voimassa olleen vuosilomalain säännöksiä. (Uusi)

2.

Laki

lähetetyistä työntekijöistä annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan lähetetyistä työntekijöistä 9 päivänä joulukuuta 1999 annetun lain (1146/1999) 2 §:n 2 momentin 3 kohta, 5 § ja 7 §:n 1 momentti, sellaisina kuin niistä on 2 §:n 2 momentin 3 kohta laissa 74/2001, seuraavasti:

2 ja 5 §
(Kuten HE)

7 §

Korvauksen ja hyvityksen vaatiminen

Edellä 2 §:n 2 momentin 1 kohdassa tarkoitettujen korvausten vaatimista koskeva kanne tulee

nostaa työaikalain 38 §:ssä säädettyssä ajassa. Edellä 2 §:n 2 momentin 3 kohdassa tarkoitettujen korvausten vaatimista koskeva kanne tulee nostaa vuosilomalain 34 §:ssä säädettyssä ajassa.

Voimaantulosäännös
(Kuten HE)

*Valiokunnan uusi lakiehdotus***5.*****Laki******sairausvakuutuslain 14 luvun 2 §:n muuttamisesta***

*Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 21 päivänä joulukuuta 2004 annetun sairausvakuutuslain (1224/2004) 14 luvun 2 §
seuraavasti:*

14 luku
Vuosilomakustannuskorvaus
2 §

Korvauksen maksaminen

Korvaus maksetaan jälkikäteen vanhempain-
päiväraha-kausien päättyttyä. Korvausta makse-

taan myös niistä työntekijälle kertyneistä vuosilomapäivistä, jotka työntekijä on säästänyt vuosilomalain (/) 27 §:n mukaisesti pidettäväksi myöhemmin säästövapaana.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 200 .

Valiokunnan lausumaehdotus

Eduskunta edellyttää, että hallitus yhdessä työmarkkinajärjestöjen kanssa seuraa, millaisia sopimuksia vuosiloman osan pitämisestä lyhennettynä työaikana käytännössä tehdään ja miten niissä toteutuu yhtäältä työntekijän

aloiteoikeus ja toisaalta vuosiloman pitäminen sellaisissa osissa, että niillä voidaan katsoa olevan merkitystä vuosiloman työsuojelullisen tarkoituksen kannalta, sekä antaa asiasta selvityksen työelämä- ja tasa-arvovaliokunnalle vuoden 2008 loppuun mennessä.

TyVM 2/2005 vp — HE 238/2004 vp

Helsingissä 2 päivänä maaliskuuta 2005

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj.	Jukka Gustafsson /sd	Terhi Peltokorpi /kesk
vpj.	Anne Holmlund /kok	Paula Risikko /kok
jäs.	Tarja Cronberg /vihr (osittain)	Jukka Roos /sd
	Sari Essayah /kd (osittain)	Tero Rönni /sd
	Susanna Haapoja /kesk	Kimmo Tiilikainen /kesk
	Esa Lahtela /sd	Jaana Ylä-Mononen /kesk
	Pehr Löf /r	vjäs. Arto Satonen /kok
	Riikka Moilanen-Savolainen /kesk	Tuula Väättäin /sd.
	Markus Mustajärvi /vas	

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Ritva Bäckström.

VASTALAUSE

Perustelut

Hallituksen esityksessä (HE 238/2004 vp) ehdotetaan vuosiloman ajankohdasta sopimiseen lisää joustoa. Lisäksi ehdotetaan, että työnantaja ja työntekijä voisivat työntekijän aloitteesta sopia 24 arkipäivän ylittävän vuosiloman pitämisestä lyhennettynä työaikana (21 §:n 4 momentti).

Loman tarkoitus, lepo ja virkistäytyminen, toteutuu parhaiten riittävän pitkän työstä poissaolon kautta. Tästä syystä esityksen perusteluissa mainitaankin, että loman antaminen kokonaisuina päivinä tulee olla vuosilomalain tarkoitus huomioon ottaen edelleen pääsääntö. Parhailaan valiokunnassa käsiteltävän työelämäselonteon käsittelyn aikana on noussut selvästi esille se, että työ uhkaa ottaa yhä hallitsevamman osan työntekijästä.

Työ seuraa mukana vapaa-aikanakin ja hallitsee myös perheen yhteistä aikaa. Esityksessä ei ole mitään rajoja työajan lyhennykselle. Näin lyhennys voisi olla vaikka 15 minuuttia päivässä. Tällaiset lyhennykset söisivät kyllä vuosilo-

maa, mutta eivät auttaisi perheen ja työn yhteensovittamisessa lainkaan eivätkä helpottaisi muutenkaan työstä irrottautumista.

Muita osa-aikaisen loman ongelmia olisivat se, kuka tekee työt loma-aikana, miten kuusipäiväinen lomaviikko muunnetaan asianomaisen työaikajärjestelmän huomioon ottavaksi vapaaajaksi ja miten lomapalkka ja työ- tai virkaehtosopimuksen mukainen lomaraha tältä ajalta lasketaan ja maksetaan.

Esityksen mukaan loman antamisesta osapäivinä voitaisiin sopia vain työntekijän aloitteesta. Käytännössä olisi kuitenkin mahdotonta valvoa, kuka aloitteen tosiasiaassa tekee. Vaatimus sopimuksen tekemisestä kirjallisena ei takaa sopimisen asianmukaisuutta.

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että vuosilomalain 21 §:n 4 momentti poistetaan.

Helsingissä 2 päivänä maaliskuuta 2005

Markus Mustajärvi /vas
Esa Lahtela /sd

Jukka Roos /sd
Tero Rönni /sd

TyVM 2/2005 vp — HE 238/2004 vp